

УДК 336.71

О.В. БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ, Ю.Ю. ЧУДНОВЕЦЬ

*Харківський державний технічний університет
будівництва та архітектури*

ОЦІНКА ПРИВАБЛИВОСТІ ЗАРПЛАТНОГО ПРОЕКТУ БАНКУ

У статті проаналізовано особливості зарплатного проекту, розглянуті інтереси банку, компанії та працівників від впровадження зарплатного проекту. На основі інтересів працівників певної організації розроблена багатокритеріальна модель оцінки його привабливості. За допомогою методу аналізу ієрархії визначені найбільш пріоритетні фактори, що впливають на конкурентоспроможність проекту і в результаті визначає банк-лідер зарплатного проекту на ринку платіжних карт. Також у статті запропоновано графічне зображення представлених результатів з урахуванням кожного фактора впливу.

Ключові слова: *ринок платіжних карток, банківська картка, зарплатний проект, метод аналізу ієрархії.*

Постановка проблеми

Основою економіки в будь-якій країні є гроші, платіжна система та платіжні інструменти. В умовах ринкової економіки, діяльності підприємств, установ, організацій різних форм власності здійснення підприємницької діяльності супроводжується суттєвою кількістю розрахунків як у готівковій, так і безготівковій формах. З кожним роком все більшу роль відіграють платіжні картки, які оптимізують доступ до зарплат, пенсій, стипендій, інших соціальних виплат, а також є зручним засобом оплати товарів як у звичайних магазинах, так і через мережу Інтернет. В Україні за 2004 – 2010 рр. кількість платіжних карток зросла в 1,7 разів, держателів платіжних карток в 2,5 рази, а кількість банкоматів та терміналів в 3,7 та 3,2 рази відповідно. Ринок пластикових карток в Україні розвивається

високими темпами і характеризується високою конкуренцією, тому виникає необхідність пошуку привабливих пропозицій зарплатних проектів, які формують значну частину доходів більшості населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питанням дослідження платіжних карток присвячено велику кількість праць таких науковців, як В.Р. Коваленко, В.В. Кравець О.С. Любунь, О.М. Мартиненко, В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська, Є.М. Терехова, О.А. Шевчук, С.С. Шевцов, Я.І. Чайковський, В.І. Харченко, В.М. Усоскин, та ін. Однак, залишається велика кількість питань у сфері теоретичних та практичних аспектів розвитку ринку платіжних карток, насамперед оцінки привабливості для населення найбільш популярних в Україні зарплатних карток.

Мета статі – розробити модель для оцінки пропозиції зарплатних проектів на ринку платіжних карток та визначення найбільш привабливих умов зарплатних проектів.

Виклад основного матеріалу

Безготівкові розрахунки мають суттєві переваги: прискорення обороту коштів, зменшення витрат з емісії готівки в державі, концентрація грошових ресурсів в банках, що веде до збільшення тимчасово вільних коштів для кредитування, нарахування коштів на картковий рахунок забезпечує повноту сплати податків та інших платежів, що позитивно впливає на розвиток держави в цілому. Ці переваги спонукають до активного розвитку ринку банківських платіжних карток, передусім зарплатних проектів, які концентрують значну частину грошових потоків більшості населення. Головною особливістю таких проектів є урахування інтересів трьох сторін: банку, компанії, та її робітників (табл. 1).

Існуючі пропозиції на ринку мають майже однакову привабливість для компаній, але значно відрізняються за ступенем урахування інтересів робітників. Тому для оцінки привабливості зарплатного проекту буде використано ієрархію, що враховує інтереси перш за все робітників компа-

нії. Такий підхід підвищить лояльність працівників та зменшить їх можливий опір новій системі виплати заробітної плати.

Таблиця 1

Інтереси банку, компанії, працівників від впровадження зарплатного проекту

Інтереси банку	Інтереси компанії	Інтереси працівників
1. Концентрація ресурсів. 2. Зменшення потреби у грошових коштах. 3. Просування інших банківських продуктів фізичним особам та отримання додаткового доходу (кредит, овердрафт).	1. Зменшення витрат на розрахунково-касове обслуговування. 2. Економія робочого часу робітників. 3. Скорочення витрат на зберігання, транспортування готівки. 4. Конфіденційність виплат. 5. Відсутність необхідності депонування зарплати. 6. Виплата незалежно від місцезнаходження робітника. 7. Гарантія чітких термінів надходження коштів. 8. Мотивація картами вищого рівня	1. Збереження грошей при втраті карти. 2. Відсоткова ставка на залишок коштів. 3. Додаткові послуги та тарифи по ним (Інтернет-банкінг, овердрафт тощо). 4. Мотивація картами вищого рівня. 5. Зрахування інших коштів (премії, відпускних тощо). 6. Лояльні тарифи по іншим банківським продуктам. 7. Можливість отримання карт для членів родини. 8. Безпека перевезення коштів по території України та за її межі.

Розробимо ієрархічну модель якостей зарплатних проектів АБ «Мегабанк», АБ «Експрес – Банк», АТ «Імексбанк» з урахуванням 5 інтересів працівників та 2 ознак банку, оскільки, неможливо аналізувати лише банківський продукт без оцінки рівня розвитку та доступності самого банку (рис. 1).

Вибір даних банків був обумовлений бажанням працівників перейти на картки НСМЕП. Оскільки, дані картки – це чіпові картки, тобто мають високий ступінь захисту, меншу вартість обслуговування, можливість запису додаткової інформації на чіп, наприклад, інформацію щодо знижок

або бонусних програм, можливість об'єднання з проїзним квитком в метро, проводити інтернет-платежі (наприклад, оплата за квиток на залізниці можлива лише картками НСМЕП) тощо. Станом на 01.09.2010р. 52 банки з 176 діючих банків являються учасниками НСМЕП, майже третина банків пропонують зарплатні проекти. Вибір АБ «Експрес – Банк» та АТ «Імексбанк» обумовлено відзнакою Національного Банку України у номінації «Найбільшим внесок в розвиток НСМЕП» у 2010 році. Ці кредитні установи першими розпочали впровадження нової системи електронних платежів із функціями емітента й екваера і лідирують з емісії цих платіжних карток [1]. АБ «Мегабанк» був вибраний у зв'язку з здійсненням комунальних платежів через даний банк.

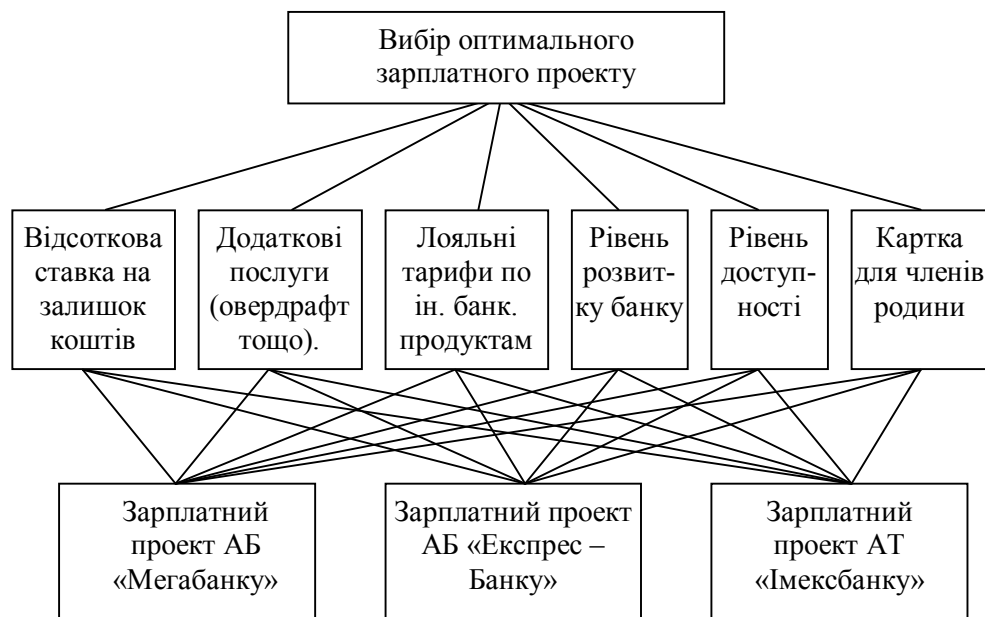

Рис. 1. Схема ієрархічної моделі якостей зарплатних проектів АБ «Мегабанк», АБ «Експрес – Банк», АТ «Імексбанк»

Для оцінки пріоритетних властивостей зарплатного проекту складено матрицю парних порівнянь – квадратну 6 – мірну матрицю А (табл. 2). Оцінка пріоритетних властивостей проводилась з використанням міри ступеня впливу кожного фактора нижчого рівня на фактори впливу верхнього рівня, тобто на кінцеву мету оцінювання. Ступінь привабливості однієї властивості перед іншою визначалось за допомогою дискретної шка-

ли «1-9», де 1 відповідає рівній значимості, 9 - абсолютній непереверженості. Оцінювання проводилось відповідно до побажань працівників кафедри «Фінанси та кредит», як окремої організації, яка планує скористатись послугами одного з цих банків для визначення оптимального зарплатного проекту. Відповідно до матриці А, властивість процентна ставка на залишок коштів відповідає рівній значимості додатковим послугам та тарифам по ним, а властивість рівень розвитку банку має дуже сильну перевагу над процентною ставкою на залишок коштів.

Таблиця 2

Матриця А. Оцінка пріоритетних властивостей зарплатного проекту

	C1	C2	C3	C4	C5	C6	w
C1	1	1	1/2	1/7	1/4	2	0,07
C2	1	1	1/3	1/5	1/3	2	0,07
C3	2	3	1	1/3	1/2	3	0,15
C4	7	5	3	1	2	9	0,42
C5	4	3	2	1/2	1	6	0,25
C6	1/2	1/2	1/3	1/9	1/6	1	0,04

Для визначення питомої ваги кожної властивості у матриці А обчислено: головний вектор матриці, вектор-стовпчик власних значень, максимальне власне значення матриці, індекс узгодженості. Методика розрахунку складалась за такими етапами [2, 3]:

$$1. \text{ Головний вектор матриці: } V_i = \sqrt[n]{\prod a_{ij}}, \quad (1)$$

де $\prod a_{ij}$ – добуток елементів i -го стовпця матриці, n – кількість порівнювальних значень.

$$2. \text{ Вектор пріоритету кожної властивості: } w_i = \frac{V_i}{\sum_{i=1}^n V_i}, \quad (2)$$

де $\sum_{i=1}^n V_i$ – сума елементів головний векторів матриці.

3. Вектор пріоритету матриці А:

$$\bar{W} = \begin{pmatrix} w_1 \\ w_2 \\ \dots \\ w_n \end{pmatrix}. \quad (3)$$

4. Максимальне власне значення матриці:

$$\lambda_{\max} = \sum_{i=1}^n M_i w_i, \quad (4)$$

де

$$\sum_{i=1}^n M_i = \sum_{i=1}^n a_{ij} - \quad (5)$$

сума елементів i -го стовпця матриці.

5. Індекс узгодженості матриці:

$$IY = \frac{\lambda_{\max} - n}{n - 1}. \quad (6)$$

Якщо $IY \leq 0,1$, то матрицю не можна використовувати, оскільки, матриця не узгоджена. Якщо ця умова не виконується, це свідчить про те, що оцінки були виставлені несправедливо. Також λ_{\max} повинна дорівнювати n (в нашому випадку 6), що також свідчить про узгодженість матриці [1]. В матриці А $\lambda_{\max} = 6$, а $IY = 0,009$, що свідчить про узгодженість матриці, тобто проведена оцінка властивостей справедлива.

Відповідно до принципу Паретто, згідно з матрицею А переважним аспектом при виборі зарплатного проекту для кафедри «Фінанси та кредит» є розвиток банку (42%), рівень доступності (25%), лояльні тарифи по ін. банк. продуктам (15%). Значно менш важливим є відсоткова ставка на залишок коштів (7%), відсоткова ставка по овердрафту (7%), картка для членів родини(4%).

Далі побудовано аналогічні матриці для кожної з шести властивостей та проведені аналогічні розрахунки з метою визначення найоптимальнішого проекту відносно побажань працівників серед банківських продуктів АБ «Мегабанку» (М), АБ «Експрес – Банку» (Е) та АТ «Імексбанку» (І) (табл. 3). Як видно з табл. 3, відносно критерію процентна ставка на залишок коштів АБ «Експрес – Банка» пропонує більш вигідніші умови (0,59), по критерію додаткові послуги та тарифи пріоритет має АБ «Мегабанк»

(0,62). Найменші (найоптимальніші) тарифи по іншим банківським продуктам пропонує АБ «Експрес – Банка» (0,54), що стосується рівня розвитку, то найбільшу вагу займає АБ «Мегабанк» (0,57), також і рівень доступності найбільший у АБ «Мегабанку» (0,57), по критерію картки для членів родини вигідніші тарифи у АБ «Експрес – Банку» (0,50). Крім того, оцінка пріоритетного зарплатного проекту проведена справедливо, оскільки у всіх матрицях $\lambda_{\max} = 3$, а $IY = 0$.

Таблиця 3

Оцінка пріоритетного зарплатного проекту АБ «Мегабанк»,
 АБ «Експрес – Банк», АТ «Імексбанк»

Властивість	Матриця					Узгодженість
Процентна ставка на залишок коштів		М	Е	І	w	$\lambda_{\max} = 3$ $IY = 0$
	М	1	1/5	1/3	0,11	
	Е	5	1	2	0,59	
	І	3	1/2	1	0,30	
Додаткові послуги та тарифи по ним (Інтернет-банкінг, овердрафт тощо).		М	Е	І	w	$\lambda_{\max} = 3$ $IY = 0$
	М	1	3	4	0,62	
	Е	1/3	1	2	0,24	
	І	1/4	1/2	1	0,14	
Лояльні тарифи по ін. банк. продуктам		М	Е	І	w	$\lambda_{\max} = 3$ $IY = 0$
	М	1	1/3	1/2	0,16	
	Е	3	1	1	0,54	
	І	2	1	1	0,30	
Рівень розвитку банку (розраховано на основі таксономічного аналізу рівня розвитку банків за активами, власним капіталом та зобов'язанням)		М	Е	І	w	$\lambda_{\max} = 3$ $IY = 0$
	М	1	2	3	0,57	
	Е	1/2	1	2	0,30	
	І	1/3	1/2	1	0,16	
Рівень доступності (кількість власних банкоматів)		М	Е	І	w	$\lambda_{\max} = 3$ $IY = 0$
	М	1	4	2	0,57	
	Е	1/4	1	1/2	0,14	
	І	1/2	2	1	0,29	
Картки для членів родини		М	Е	І	w	$\lambda_{\max} = 3$ $IY = 0$
	М	1	1/2	1	0,25	
	Е	2	1	2	0,50	
	І	1	1/2	1	0,25	

Оскільки, загальний вектор пріоритету зарплатного проекту розраховується множенням двох матриць, то

$$\bar{W} = \begin{pmatrix} 0,07 \\ 0,07 \\ 0,15 \\ 0,42 \\ 0,25 \\ 0,04 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} 0,11 & 0,62 & 0,16 & 0,54 & 0,57 & 0,25 \\ 0,59 & 0,24 & 0,54 & 0,30 & 0,14 & 0,50 \\ 0,30 & 0,14 & 0,30 & 0,16 & 0,29 & 0,25 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0,47 \\ 0,32 \\ 0,23 \end{pmatrix}.$$

Загальна оцінка пріоритету зарплатного проекту АБ «Мегабанку» склала 0,47, АБ «Експрес – Банку» - 0,32, АТ «Імексбанк» - 0,23.

На основі розрахунків по взваженим оцінкам, які розраховувались множенням оцінки банку по критерію на вагу самого критерію, побудовано діаграму (рис. 2).

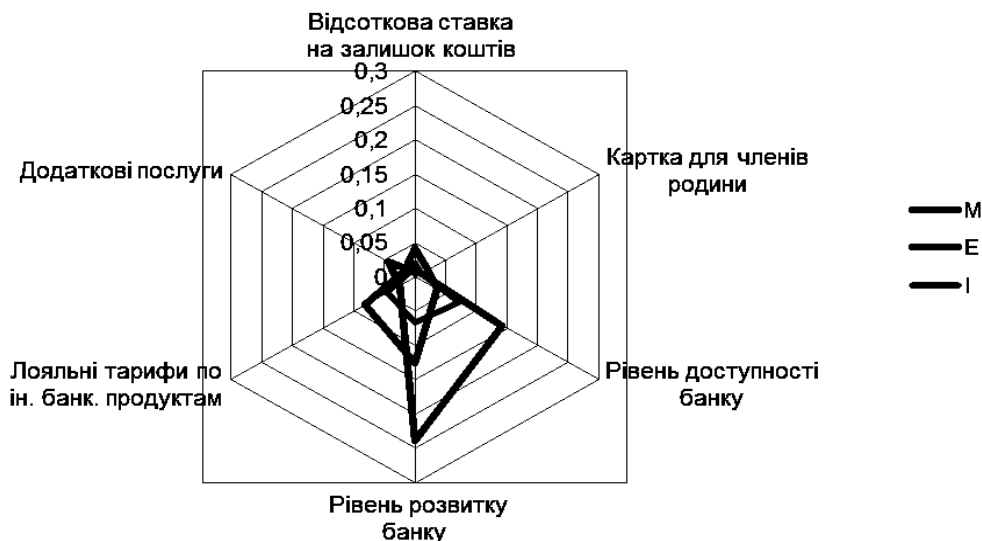

Рис. 2. Діаграма оцінки привабливості зарплатних проектів АБ «Мегабанк», АБ «Експрес – Банк», АТ «Імексбанк»

З діаграми видно, які переваги мають банки відповідно до кожного критерію. Найбільшу перевагу має зарплатний проект АБ «Мегабанку», в основному, за рахунок рівня розвитку банку та рівня доступності. На другому місці зарплатний проект АБ «Експрес – Банку», з найбільш вагомими критеріями впливу при оцінці привабливості зарплатного продукту

даного банкує лояльні тарифи по іншим банківським продуктам та рівню розвитку, який майже вдвічі гірший, ніж в АБ «Мегабанку». На третьому місці АТ «Імексбанку», з найбільш пріоритетними властивостями по своєму зарплатному проекту - рівня розвитку банку, який майже втричі гірший, ніж у АБ «Мегабанку» та рівня доступності, який майже вдвічі гірший, ніж в АБ «Мегабанку».

Висновки

Таким чином, розроблена модель дозволила визначити найбільш вагомі фактори зарплатного проекту, які визначають його привабливість для власників карток, а відповідно, і конкурентоспроможність проекту на ринку. За допомогою моделі проведено оцінку-рейтинг існуючих пропозицій серед банків.

Головними факторами, що впливають на привабливість зарплатного проекту є розвиток банку, його доступність та лояльні тарифи по іншим банківським продуктам. Саме цими факторами визначається конкурентна позиція банку на ринку. Найкраща пропозиція серед банків, яка враховує ці фактори, розроблена АБ «Мегабанком». На основі запропонованого графічного зображення представлених результатів по оцінці пріоритетного зарплатного проекту можна наглядно порівняти пріоритет кожного критерію по АБ «Мегабанку», АБ «Експрес – Банку», АТ «Імексбанку».

Наступні дослідження авторів будуть спрямовані на удосконалення моделі оцінки привабливості зарплатних проектів урахуванням рентабельності банківських операцій при розробці умов зарплатного проекту.

Література

1. Пацера, М. НСМЕП відзначила кращих [Текст] / М. Пацера // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 11. – С. 36 – 46.
2. Лямец, В.И. Системный анализ [Текст] / В.И. Лямец, А.Д. Тевяшев. – Х.: ХТУРЭ, 1998. – 252 с.
3. Саати, Т.Л. Принятие решений: метод анализа иерархий [Текст] / Т.Л. Саати. – М.: Радио и связь, 1993. – 278 с.

Надійшла до редакції 27.04.2011

Рецензент: д-р екон. наук, проф., зав. кафедри "Економіка" **О.С. Іванілов**, Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури, Харків.

ОЦЕНКА ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ЗАРПЛАТНОГО ПРОЕКТА БАНКА

А.В. Белоцерковский, Ю.Ю. Чудновец

В статье проанализированы особенности зарплатного проекта, рассмотрены интересы банка, компании и работников от внедрения зарплатного проекта. На основе интересов работников определенной организации разработана многокритериальная модель оценки его привлекательности. С помощью метода анализа иерархий определены наиболее приоритетные факторы, влияющие на конкурентоспособность проекта, что в результате определяет банк-лидер зарплатного проекта на рынке платежных карт. В статье предложено графическое изображение представленных результатов с учетом каждого фактора.

Ключевые слова: рынок платежных карт, банковская карта, зарплатный проект, метод анализа иерархий.

ATTRACTIVENESS EVALUATION OF BANK SALARY PROJECT

A.V. Belotserkivskyy, J.U. Chudnovets

Characteristics of salary project are analyzed in the article. There considered different interests of banks, companies and workers from the payroll project implementation. Multicriteria model of attractiveness evaluation salary projects is developed on base of the interests of employees of the certain organization. The most priority factors are defined by hierarchy analysis method, which affecting the competitiveness of the project and at the result determines leader of the bank's salary project on the market of payment cards. Also, this article contains graphic images, which depict the results of calculation considering the influence of each factor.

Keywords: payment cards market, bank card, salary project, hierarchy analysis method.

Білоцерківський Олександр Васильович – канд. екон. наук, доцент кафедри «Фінанси та кредит», Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури, Харків, e-mail: xici@yandex.ru

Чудновець Юлія Юрїївна – студентка кафедри «Фінанси та кредит», Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури, Харків, e-mail: valensiya89@meta.ua.